

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ

ԿԳՄՄՆ Գյումրու թիվ 1 ավագ դպրոց

Ավարտական հետազոտական աշխատանք

Թեմա՝ Ուսուցման ակտիվ մեթոդները որպես սովորողների ներգրավվածության բարձրացման միջոց

Կատարող՝ Մխիթարյան Ալինա

/անուն, ազգանուն, հայրանուն /

«Գյումրու թիվ 15 հիմնական դպրոց» ՊՈԱԿ, դասվար, III խումբ

/դպրոց, մասնագիտություն, ըստ վերապատրաստման խմբի/

Ղեկավար՝ Անահիտ Փարկիթյան

/անուն, ազգանուն/

ԳՅՈՒՄՐԻ 2022

Բովանդակություն

Ներածություն.....	3
1.Ուսուցման մեթոդների ընդհանուր բնութագիրը.....	4
2.Ուսուցման ակտիվ մեթոդները որպես սովորողների ներգրավածության բարձրացման միջոց.....	8
3.Դասի պլան.....	15
Եզրակացություն.....	18
Գրականության ցանկ.....	19

Ներածություն

Ուսուցման մեթոդը (հունարենից «ճանապարհ դեպի ինչ-որ բան») մանկավարժի և աշակերտների կարգավորված գործունեությունն է, որն ուղղված է դրված նպատակին հասնելուն: Արդյունավետ ուսուցում կազմակերպելու, կրթության բովանդակությունը մատուցելու և կրթության նպատակներն իրականացնելու համար անհրաժեշտ են որոշակի մեթոդներ, հնարներ և ձևեր: Մեթոդների ընտրությունը և կիրառությունն ինքնանպատակ լինել չի կարող: Այն կապված է բազմաթիվ խնդիրների և նպատակների հետ, որոնք իրական լուծում կարող են ստանալ միայն հատուկ պլանավորված և կազմակերպված ուսումնական գործընթացի միջոցով: Բազմազամյա աշխատանքային փորձը ցույց է տվել, որ ուսուցիչն ընդհանրապես և տարրական դասարանի ուսուցիչը մասնավորապես պետք է անընդհատ կատարելագործվի, քայլի ժամանակի հետ, նորացնի ու թարմացնի դասավանդման մեթոդներն ու միջոցները: Անելիքները բավական շատ են և բազմաբնույթ: Ուսուցիչը պետք է կարողանա հստորեն իրագործել ծրագրային պահանջները՝ ապահովելով լեզվական կարողությունների և խոսքի զարգացման հարցը: Յուրաքանչյուր աշխատանքի կատարման հիմքում պետք է տեսնել խոսքի զարգացման, բռնապաշարի հարստացման խնդիրը: Ուսուցման ակտիվ մեթոդը սովորողի և դասավանդողի փոխադարձ գործունեության ձև, որտեղ դասավանդողը և սովորողը փոխազդում են միմյանց վրա կրթական գործունեության ընթացքում, և սովորողներն այստեղ ոչ թե պասսիվ ունկնդիրներ են, այլ դասի ակտիվ մասնակիցներ: Թեմայի արդիականությունն պայմանավորված է ուսուցման ակտիվ մեթոդները դասի ընթացքում ճիշտ և տեղին օգտագործելու և դասի արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով:

Աշխատանքի նպատակը: Ուսումնասիրել, բացահայտել ուսուցման ակտիվ մեթոդները որպես սովորողների ներգրավվածության բարձրացման միջոց:

Նպատակն իրականացնելու համար առաջադրված **խնդիրներն են՝**

- Ուսումնասիրել ուսուցման ակտիվ մեթոդները
- Ներկայացնել սովորողների ներգրավվածության բարձրացման մեջ ակտիվ մեթոդների կիրառության նշանակությունը:

1. Ուսուցման մեթոդների ընդհանուր բնութագիրը

Կրթությունն ամենահզոր գենքն է, որը դու կարող ես օգտագործել աշխարհը փոխելու համար:

ՆԵԼՍՈՆ ՄԱՆԴԵԼԱ

Այսօր հասարակական կյանքի արագընթաց փոփոխություններն անձից պահանջում են ցանկացած իրավիճակում ճկուն գործելու, ծագող խնդիրները հաղորդակցվելու միջոցով լուծելու հմտություններ: Ուստի կրթական համակարգում խիստ կարևորվում է սովորողների ակտիվ ճանաչողական, խոսք և հաղորդակցում վարելու կարողության ձևավորումը:

Ուսուցման մեջ անձի գործունեության խնդիրը հոգեբանական, մանկավարժական գիտության և կրթական պրակտիկայում ամենահրատապներից մեկն է: Ուսուցման մեջ անձի գործունեության դրսևորման մակարդակը որոշվում է նրա հիմնական տրամաբանությամբ, ինչպես նաև կրթական մոտիվացիայի զարգացման մակարդակով, որը մեծապես որոշում է ոչ միայն անձի ճանաչողական գործունեության մակարդակը, այլև նրա անձի ինքնատիպությունը:

Արդյունավետ ուսուցում կազմակերպելու, կրթության բովանդակությունը մատուցելու և կրթության նպատակներն իրականացնելու համար անհրաժեշտ են որոշակի մեթոդներ, հնարներ և ձևեր:

«Մեթոդը» հունարենից փոխառված բառ է և ընդհանուր իմաստով նշանակում է ինչ-որ նպատակի հասնելու, խնդիր լուծելու եղանակ, իրականության տեսական կամ գործնական յուրացման հնարների միագումար, իսկ բառացի թարգմանությամբ ինչ-որ տեղ տանող ճանապարհ:

Մեթոդ հասկացության բառիմաստային պարզաբանումները, սակայն, մասամբ են բացահայտում նրա մանկավարժական բնույթն ու գործառնությունային ուղղվածությունը:¹

¹ Սարուխանյան Ս., Դավլաբյան Ա., Դիշաղաջյան Ն., Ուսուցման ժամանակակից մեթոդներ, հնարներ, վարժություններ, Վանաձոր 2008թ, էջ 6-7

«Ուսուցման մեթոդը» բարդ և բազմակողմանի հասկացություն է, որը պայմանավորված է ուսուցման գործընթացի բարդությամբ: Ուսուցման մեթոդը ուսուցման այնպիսի ձև է, որը կիրառվում է պարբերաբար և մեծ ազդեցություն թողնում մանակավարժական աշխատանքի ամբողջական ուղղվածության վրա:

«Ուսուցման մեթոդը» ուսուցչի և աշակերտի հետևողական, փոխկապակցված գործողությունների համակարգ է, որն ապահովում է կրթության բովանդակության յուրացումը:

Յուրաքանչյուր ուսուցիչ ամեն մի դասից առաջ կանգնում է մի քանի կարևոր խնդիրների առջև.

- Ինչպե՞ս հաջող պլանավորել
- Ինչպե՞ս հաջող իրականացնել դասը
- Ինչպե՞ս կանխատեսել արդյունքները
- Ինչպե՞ս հասնել նպատակներին
- Ինչպե՞ս վերլուծել հաջողությունները ու բացթողումները:²

Մանակավարժության տեսության մեջ ընդունված են ուսուցման գործընթացի իրականացման մեթոդների բազմաթիվ տեսակներ, մանավանդ, մեթոդ եզրույթի տարբեր բնորոշումներ: Օրինակ, ըստ Ի.Լերների՝ «Ուսուցման մեթոդը ուսուցչի, աշակերտի իմացական և պրակտիկ գործունեությունը կազմակերպող հաջորդական գործողությունների համակարգ է, որը հանգեցնում է կրթության բովանդակության յուրացմանը, ասել է թե՛ ուսուցման նպատակների իրականացմանը»:

Ըստ Մ. Դանիլովի և Բ. Եսիպովի բնորոշման՝ «Ուսուցման մեթոդը ուսուցչի և նրա օգնությամբ աշակերտների աշխատանքի իրականացման եղանակներն են, որոնց շնորհիվ վերջիններս ձեռք են բերում գիտելիքներ, կարողություններ, հմտություններ, ձևավորում իրենց աշխարհայացքն ու զարգացման ճանաչողական ուժերը»: Ուսուցման մեթոդների այս սահմանումը, ճշգրիտ ներկայացնում է այն ընթացքը, որի միջոցով կրտսեր դպրոցականները ձեռք են բերում խոսքային գործունեության կարողություններ, հաղորդակցական հմտություններ: Ուսուցման գործընթացում, բացի մեթոդից, կիրառվում է նաև հնարը, որը ուսուցման մեթոդի բաղկացուցիչ մասն է, նրա կողմը, տարրը: Յուրաքանչյուր մեթոդում կարելի է

---

² <https://www.slideshare.net/torosian/ss-9876301>

առանձնացնել բազմաթիվ հնարներ: Ուսուցման մեթոդների ու հնարների հիմնական խնդիրն է միասնաբար լուծել սովորողների կրթության, դաստիարակության և զարգացման խնդիրները:³

Ուսուցման մեթոդները կատարում են շատ գործառույթներ: Դրանցից գլխավորներն են՝ ուսուցողական, մոտիվային, զարգացնող, դաստիարակչական, կազմակերպչական գործառույթները: Դրանց օգնությամբ ուսուցիչը ուսուցանում, լուծում է մոտիվացիայի հարցերը, իրականացնում է դաստիարակչական ազդեցությունը, ազդում է ուսումնադաստիարակչական պրոցեսի կազմակերպման վրա:

Այսպիսով, ուսուցման մեթոդը դրված նպատակին հասնելու ճանապարհն է: Ուսուցման մեթոդները կազմված են եղանակներից՝ առանձին միանգամյա գործողություններից: Մեթոդի մեջ հստակ կերպով առանձնանում են օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ մասերը: Այնտեղ, որտեղ մանկավարժը մեթոդի մեջ ներդնում է կոնկրետ փոփոխություններ, արտահայտվում է նրա ստեղծագործությունը:

Ուսուցման մեթոդների դասակարգմամբ զբաղվել են նաև մանկավարժ գիտնականներ Ա.Ն. Ալեքսյուկը և Ի.Դ. Ջվերևը, Վ.Ֆ.Պալամարչուկը և Վ.Ի. Պալամարչուկը, Ս.Գ.Շապավալենկոն և ուրիշներ:

Ուսուցչի մասնագիտական կարողությունների և բազմազան մեթոդների իմացության և դրանք կիրառելու, համադրելու հմտության շնորհիվ ուսումնական նյութը դառնում է ոչ միայն հետաքրքիր, այլև՝ մատչելի: Կարևորելով դասավանդման գործընթացում ուսուցչի մասնագիտական կարողությունները, միաժամանակ սովորելու և սովորեցնելու հմտությունների և ժամանակակից մեթոդներով աշխատելու փորձառությունը, համոզված ենք, որ այն հնարավորություն է տալիս դասն արդյունավետ կազմակերպելուն և նպաստում է սովորողների՝ դասընթացի նկատմամբ հետաքրքրության աճին: Ժամանակակից մեթոդներով աշխատելը հնարավորություն է ընձեռում կրթական միջավայրի ստեղծմանը և սովորողների կողմից լեզվական գիտելիքների ինքնուրույն յուրացմանը:⁴

³ Ամիրջանյան Յ.Ա., Սահակյան Ա.Ա., Մանկավարժություն, Երևան 2005, էջ 158;

⁴ Ավետիսյան Գայանե, Մայրենիի ուսուցման ժամանակակից մեթոդների արդյունավետությանը միտված հարցեր, <<Մխիթար Գոշ>>. Գիտամեթոդական հոդվածներ, 1.2019, էջ 80 էջ;

Ժամանակակից մանկավարժագիտության մեջ մեթոդների դասակարգման հիմքում ընկած են տարբեր մոտեցումներ. դրանք երբեմն դասակարգվում են ըստ ճանաչողության աղբյուրների, առանձին դեպքերում դասակարգումը կատարվում է ըստ գիտելիքներ ձեռք բերելու միջոցների, ուսուցչի և սովորողի գործունեության բնույթի: Հաճախ հանդիպում են բացատրական-ցուցադրական, վերարտադրողական, մասնակի որոնողական և հետազոտական համարվող տարբերակումները: ԽԻԿ համակարգի պարագայում ընդունվում է ըստ դասի կառուցվածքային փուլերի դասակարգումը:⁵

Ուսուցման մեթոդներն այսօր կարելի բաժանել 3 տեսակի՝

1.Պասիվ, երբ հիմնական գործող դեմքը ուսուցիչն է, աշակերտը հանդես է գալիս պասիվ լսողի դերում: Ավանդական դասարանը հենվում է այն ենթադրության վրա, որ ուսուցումը միայն ինտելեկտուալ գործընթաց է:

2.Ակտիվ, աշակերտ – ուսուցիչ փոխգործակցությունն է, երբ ուսումնառության ժամանակ սովորողները հանդես են գալիս ոչ միայն պասիվ լսողի դերում, այլև ուսուցիչ - աշակերտ փոխազդեցությունը հավասար մակարդակի վրա է գտնվում: Վիզոտսկու, Պիաժեի և մյուսների կարծիքով միմյանց հետ միմյանցից սովորելն էլ ավելի մեծ հնարավորություն է ընձեռում ակադեմիական գիտելիքները ընդլայնելու և խորացնելու համար՝ որքան ավելի շատ են խոսում, այնքան ավելի լավ են սովորում:

3.Ինտերակտիվ- շատ հեղինակներ նույնացնում են ակտիվ մեթոդների հետ, բայց այն ավելի շատ կարելի է դիտել ակտիվ մեթոդների ժամանակակից արտահայտման ձև: Շատ ժամանակ անվանում են փոխներգործուն մեթոդ, որը և ապահովում է սովորողների ներգրավվածություն:

Եթե պասիվ մեթոդների ժամանակ օգտագործվում են բացատրական ու զննական մեթոդները, և պատրաստի տեղեկույթը փոխանցվում է սովորողներին վերջիններիս կողմից պարզ վերարտադրմամբ և գիտելիքի ձեռքբերմամբ, ապա ակտիվ մեթոդների/խճանկար, դերային քարտերի բնութագրիչներ և պատմական լրտո խաղի /ժամանակ գոյություն ունեն մի շարք առանձնահատկություններ:

⁵ Սարուխանյան Ս., Դավլաթյան Ա., Դիշաղաջյան Ն., Ուսուցման ժամանակակից մեթոդներ, հնարներ, վարժություններ, Վանաձոր 2008թ, էջ 6-7;

Աշակերտը՝ նյութը սովորում է ինչ-որ բան կատարելով, մասնակցելով որոշակի գործընթացի, ապավինում է ոչ այնքան հիշողությանը, որքան ինքնուրույն ստեղծագործական, քննադատական մտածողությանը, հնարավորություն է ստանում աշխատելու ոչ միայն անհատական, այլև խմբային աշխատանքներում, ձեռք է բերում համագործակցային, սոցիալական փոխազդեցության, հաղորդակցման կարողություններ, հնարավորություն է ստանում համակարգել, ամփոփել և կիրառել սովորածը:

2. Ուսուցման ակտիվ մեթոդները որպես սովորողների ներգրավածության բարձրացման միջոց

Ուսուցման արդյունավետությունը մեծապես կախված է յուրաքանչյուր դասի արդյունավետությունից: Առանց լավ մտածված մեթոդների դժվար է ապահովել ծրագրային նյութի իմացությունը: Դրա համար էլ անհրաժեշտ է օգտագործել այնպիսի մեթոդներ և միջոցներ, որոնք կօգնեն ներգրավել աշակերտին սովորելու աշխատանքին, կօգնեն նրան ինքնուրույն ձեռք բերել գիտելիքներ, կզարգացնեն մտածողությունն ու երևակայությունը:

Ակտիվ ուսուցումը ենթադրում է այնպիսի մեթոդների համակարգի կիրառում, որը ոչ թե նախատեսում է ուսուցչի կողմից պատրաստի գիտելիքի մատուցում, մտապահում և վերարտադրություն, այլև ուսուցման ակտիվ ճանաչողական և պրակտիկ գործունեության ընթացքում գիտելիքների և հմտությունների ինքնուրույն ձեռքբերում: Ուսուցման ճանաչողական գործընթացը ակտիվացնելու համար կիրառվում են ուսուցման ավանդական մեթոդները՝ օգտագործելով այնպիսի հնարներ, ինչպիսիք են պրոբլեմային իրավիճակի ստեղծումը, հարցադրումը՝ ներառելով պրակտիկ վարժություններ, խնդիրներ:

Կան ուսուցման ակտիվ մեթոդների տարբեր դասակարգումներ: Մա պայմանավորված է նրանով, որ դեռ չկա ակտիվ մեթոդների համընդհանուր ընդունված սահմանում: Այսպիսով, երբեմն ԱՌԻՄ հասկացությունը ընդարձակում են՝ դրանց թվին դասելով ուսուցման ժամանակակից այնպիսի ձևեր, ինչպիսիք են՝ ինտերակտիվ սեմինարը, թրենինգները, պրոբլեմային ուսուցումը, ուսուցում

համագործակցությամբ, ուսուցողական խաղեր և այլն: Կոնկրետացնելով, դրանք ամբողջական կրթական միջոցառման, կամ էլ առարկայական ցիկլի կազմակերպման ձևեր են, չնայած, իհարկե, այդ ուսուցման ձևերի սկզբունքները կարող են օգտագործվել դասի առանձին մասերը անցկացնելու համար:

Ուսուցման ակտիվ մեթոդները–մեթոդներ են, որոնք նպաստում են աշակերտների ճանաչողական գործունեությունը: Կառուցված են հիմնականում երկխոսության վրա, որը ենթադրում է մտքերի ազատ փոխանակում կոնկրետ խնդրի լուծման ուղիների վերաբերյալ: Ուսուցման ակտիվ մեթոդները բնութագրվում է ուսանողների ակտիվության բարձր մակարդակով: Տարբեր մեթոդներով ուսուցման և կրթական-արտադրական արդյունավետ գործունեության ակտիվացման հնարավորությունները բազմազան են, դա կախված է համապատասխան մեթոդի բնույթից ու բովանդակությունից, կիրառման ձևից և ուսուցչի հմտությունից: Ուսուցման ակտիվ մեթոդները – մեթոդներ են, որոնք մատուցվող կրթական նյութերի յուրացման գործընթացում ապահովում են ուսանողների ակտիվությունը, մտածական և պրակտիկ գործունեության բազմազանությունը:

Ակտիվ ուսուցումը ուսուցիչների և աշակերտների միջև փոխգործակցություն է, որտեղ ուսուցիչները և աշակերտները շփվում են միմյանց հետ դասի ժամանակ, և սովորողները այլևս պասիվ ունկնդիրներ չեն, այլ դասի ակտիվ մասնակիցներ: Եթե պասիվ մեթոդի ժամանակ դասի հիմնական գործող անձը ուսուցիչն էր, ապա այստեղ ուսուցիչ-աշակերտ փոխազդեցությունը հավասար մակարդակի վրա են՝ սուբյեկտ սուբյեկտային փոխհարաբերություններ: Պասիվ ուսուցումը ենթադրում է ուսուցում ավտորիտար ոճով, իսկ ակտիվ ուսուցումը ժողովրդավարական ոճով:

Ուսուցման ակտիվ մեթոդները հիմնված են պրակտիկ գործողությունների իրականացման, խաղային գործունեության և ուսուցման ստեղծագործական բնույթի, ինտերակտիվության, հաղորդակցման, երկխոսության, ուսանողների գիտելիքների և փորձի օգտագործման, խմբային աշխատանքի, գործընթացում բոլոր զգայարանների ներգրավման, շարժման և ռեֆլեքսիայի վրա: Ուսուցման ակտիվ մեթոդի կրառմամբ ուսուցման գործընթացի արդյունավետությունը և արդյունքները պայմանավորված են նրանով, որ մեթոդների ստեղծումը հիմնվում է լուրջ հոգեբանական և

մեթոդաբանական գիտելիքի վրա: Ակտիվ մեթոդները ապահովում են կրթական խնդիրների լուծումը տարբեր տեսանկյուններից.

- Ուսումնական դրական խթանի ձևավորում,
- Ուսանողների ճանաչողական ակտիվության բարձրացում.
- Կրթական գործընթացին ուսանողների ակտիվ ներգրավում.
- Ինքնագործունեության խթանում,
- Ճանաչողական գործընթացների զարգացում - խոսք, հիշողություն, մտածողություն
- Ուսումնական նյութի առավելագույն մասի արդյունավետ յուրացում,
- Ստեղծագործական մտածելակերպի զարգացում,
- Ուսանողի անհատական հաղորդակցական-զգայական ոլորտի զարգացում,
- Ուսանողի անհատական-յուրահատուկ հնարավորությունների բացահայտում և զարգացում,
- Ինքնուրույն աշխատանքի համար հմտությունների զարգացում:

Ուսուցման ակտիվ մեթոդները ապահովում են ակտիվություն, զարգացնում են մտածողությունը, հեշտացնում հիշելը, առաջացնում են հետաքրքրություն տվյալ առարկայի նկատմամբ: Արդյունքի հասնելու համար պետք է ճիշտ ընտրել ակտիվացնող մեթոդը: Դրա համար պետք է լավ ուսումնասիրել թեման, առանձնացնել դասի նպատակները՝ դրանց մեջ նշելով նաև ակնկալվող արդյունքները:

Ակտիվ մեթոդները ուսուցման գործընթացում ունեն բազմաֆունկցիոնալ նշանակություն: Ուստի, ակտիվ մեթոդները պետք է կիրառվեն ուսուցման գործընթացի այն հատվածում, երբ անհրաժեշտ է զարգացնել սովորողի մտածողությունը և ճանաչողական ակտիվությունը:⁶

Իհարկե, ակտիվ մեթոդների կիրառումը ուղղված է առաջնային գիտելիքի ձեռք բերմանը, մտածողության զարգացմանը, հետաքրքրությունների, հմտությունների, կարողությունների ձևավորմանը, սակայն պետք է հաշվի առնել, որ այդ գործընթացը բավականին ժամանակ է պահանջում և այդ պատճառով անհնար է անցկացնել ողջ

---

⁶ <https://forum.armedu.am/forum>

ուսուցումը միայն ակտիվ մեթոդներով: Դրանց հետ զուգահեռ կիրառվում են նաև ավանդական մեթոդներ, ինչպիսիք են պատմելը, բացատրելը, դասախոսությունը:

Ակտիվ մեթոդները պետք է կիրառվեն ուսուցման գործընթացի այն հատվածում, երբ անհրաժեշտ է զարգացնել ուսանողի մտածողությունը և ճանաչողական ակտիվությունը: Բայց կարևոր է նաև նշել, որ ակտիվ մեթոդների մեծամասնությունը բազմաֆունկցիոնալ նշանակություն ունեն ուսուցման գործընթացում: Օրինակ, կոնկրետ իրավիճակների վերլուծությունը կարող է ունենալ ուսուցման երեք նպատակ.

- Համախմբել դասախոսության ընթացքում ձեռք բերված նոր գիտելիքները,
- Կատարելագործել արդեն ձեռք բերած մասնագիտական հմտությունները,
- Ակտիվ ուսուցման մեթոդները ենթադրում են օգտագործել այնպիսի մեթոդների համակարգ, որոնց ժամանակ ուսուցիչը չի մատուցում պատրաստի գիտելիքներ, այլ ուսանողների կողմից գիտելիքի ինքնուրույն ձեռք բերում՝ ակտիվ ճանաչողական գործունեության ընթացքում:

Այսպիսով, ակտիվ ուսուցման մեթոդներ նշանակում է ուսուցում գործունեության մեջ: Լ.Ս.Վիգոտսկին ձևակերպել է օրենք, որտեղ ասվում է, որ ուսուցմանը հետևում է զարգացումը, իսկ անձը զարգանում է գործունեության մեջ: Ակտիվ մեթոդների հիմքում ընկած է երկխոսությունը, ինչպես ուսուցչի և ուսանողների միջև, այնպես էլ իրենց, ուսանողների միջև: Երկխոսության ընթացքում զարգանում հաղորդակցման հմտությունները, խնդիրները միասին լուծելու կարողությունները, և ամենակարևորը զարգանում է ուսանողների խոսքը: Ակտիվ ուսուցման մեթոդների կիրառման նպատակն է ուսանողներին ներգրավել ինքնուրույն իմացական գործունեության մեջ, ստեղծել անձնական շահագրգռվածություն ցանկացած ճանաչողական խնդիրներ լուծելու համար, սովորեցնել կիրառել ուսանողների կողմից ձեռք բերված գիտելիքները: Ակտիվ մեթոդների նպատակն այն է, որ գիտելիքների և հմտությունների ձեռք բերման գործընթացում ընդգրկվեն բոլոր հոգեկան գործընթացները (խոսքը, հիշողությունը, երևակայություն և այլն): Ակտիվ մեթոդները զուգակցվում են իյուստրատիվ մեթոդների հետ, կատարվում են մեխանիզմների, մոդելների, գծագրերի, ինչպես նաև ֆիլմերի, սլայդների, հետաքրքիր նյութերի

ցուցադրություններ:

Ուսուցման արդյունավետության բարձրացման նպատակով ակտիվ մեթոդների հետ լայնորեն կիրառվում է նաև խաղը: Այն ոչ միայն ակտիվացնելու, ներգրավելու միջոց է, այլև հնարավորություն է տալիս գործընթացը դարձնել ավելի հետաքրքիր՝ աշակերտների մոտ ստեղծելով առողջ աշխատանքային տրամադրություն ու ակտիվ մասնակցության միջավայր: Ստեղծված առողջ հոգեբանական մթնոլորտում աշակերտն իրեն զգում է ավելի հարմարավետ ու վստահ: Խաղն ու ակտիվ մեթոդներն օգնում են աշակերտներին ներգրավվել դասին և այդ ընթացքում ինքնուրույն ձեռք են բերում գիտելիքներ, զարգացնում մտածողությունն և երևակայությունը: Սովորողները պասիվ ընկալողից վերաճում են հայտնագործողի, հետազոտողի, հետաքրքրասերի: Ներգրավվածությունը որոշ հեղինակների մոտ արտահայտվում է հիմնականում երեք բաղադրիչներով՝ զգայական, վարքագծային, ճանաչողական: Նույն պատկերն են համարյա ստացել ես իմ գործընկերների հարցումներից և փորձից:

Այսպիսով, ուսուցչի մասնագիտական, առարկայական գիտելիքների կարողությունների մասն են կազմում մեթոդների իմացությունը, դրանք կիրառելու, համադրելու հմտությունը, որոնք ուսուցման գործընթացի արդյունավետությունն ու ներգրավվածությունն ապահովող կարևոր ուղիներից են: Խմբային միջավայրում խոսելու, բանակցելու, վիճարկելու, հարցեր տալու միջոցով սովորողները զարգացնում են իրենց ճանաչողական կառույցները ու հմտությունները, ինչպես ասել է Պիաժիեն:⁷

Մարդը շրջապատող միջավայրը ընկալում է իր 5 զգայարաններով: Սակայն տեղեկատվության ընկալման գլխավոր դերը կատարում են աչքերը: Մարդու կարողությունները չափազանց սահմանափակվում են այդ զգայարանի բացակայության դեպքում: Այդ պատճառով էլ ուսումնական գործընթացներում կարևոր տեղ է հատկացվում տեսողականացմանը: Տեղեկատվությունը և ուսումնական բովանդակությունը միշտ պետք է ներկայացվեն ընկալման տեսողական ծավալների հաշվառմամբ, աչքերին՝ թողնելով առավել էական

⁷ Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка. — 1994

առարկաներն ու երևույթները: Տեսողականացման տակ մենք հասկանում ենք տեղեկատվության կամ ուսումնական բովանդակության պատկերագրումը ակներև պատկերների միջոցով: Հետևաբար տեսողականացումը պատկերագրման մեթոդ է, ինչպես նաև միջոց: Պատկերագրման այլ հնարավորություններ են մոդելների ներկայացումը, գործընթացի ցուցադրումը, առարկաների գործածումը:

Ցուցադրությունը (դեմոնստրացիա) ուսումնառողներին՝ երևույթներին, գործընթացներին, օբյեկտներին բնական վիճակում զննական-զգայական ձևով ծանոթացնելն է: Պատկերագրումը (իլյուստրացիա) ենթադրում է առարկաների, երևույթների ցուցադրումն ու ընկալումը դրանց սիմվոլիկ պատկերներով: Այս մեթոդի անվանման հիմքը անգլ. *action- փոխազդեցություն* բառն է: Սկզբնական շրջանում այսպես էր անվանվում ուսումնական պարապմունքների մի որոշակի տարբերակ, որն աշակերտներին միմյանց հետ հաղորդակցվելու, ուսումնասիրվող հարցը համատեղ քննարկելու, բանավեճային իրադրություններում ակտիվ մասնակցելու և տվյալ հարցի վերաբերյալ սեփական պատկերացումները ձևավորելու բարենպաստ հնարավորություններ էր տալիս: Հետագայում ավելի տարածվեց «ինտերակտիվ մեթոդներ» բառակապակցությունը, որը ներառում էր վերոհիշյալ հնարավորություններով դրսևորվող ուսումնական պարապմունքների կազմակերպման մի շարք համանման տարբերակներ:

Իհարկե, ցանկացած սոցիալական գործընթաց մարդկանց փոխազդեցություն է: Մասնավորապես՝ ուսուցումը նպատակաուղղված և հատուկ կերպով կազմակերպված փոխազդեցություն է: Մակայն ուսուցման գործընթացի բնույթը պայմանավորվում է այդ փոխազդեցության կառուցվածքով, ձևերով ու բովանդակությամբ: Դաս-դասարանային համակարգի ուսուցման գործընթացի կառուցվածքային հիմքում դրված է փոխազդեցության ուսուցիչ-աշակերտական խումբ ձևը: Սա է պատճառը, որ ուսումնական պարապմունքները կազմակերպվում են ընդհանուր ճակատով, այսինքն՝ աշխատանքի յուրաքանչյուր պահին բոլոր աշակերտները զբաղված են միևնույն խնդրով, աշխատում են միևնույն ձևով, տվյալ խնդրի կատարման համար բոլորին հատկացվում է միևնույն ժամաքանակը: Նման տեսակի ուսումնական պարապմունքները մենք անվանում ենք խմբային: Խմբային պարապմունքների բավական լուրջ պրոբլեմներից մեկ այն է, որ ուսումնական խմբի

անդամների մեծ մասը պասիվ լսողի դերում է հայտնվում: Մրա հաղթահարման ուղիներից մեկն աշակերտների միջև արդյունավետ փոխազդեցության կազմակերպումն է, ինչն էլ հենց հանդիսանում է ինտերակտիվ մեթոդի հիմնական գաղափարը: Սակայն խմբային ուսուցման պայմաններում աշակերտների միջև փոխազդեցություն կազմակերպելու հնարավորությունները սահմանափակ են: Այստեղ հիմնականում օգտագործվում են ենթախմբային կամ համախմբային քննարկումների տարբեր հնարքներ ու մեթոդներ, որոնք բավական արդյունավետ են կարծիքների ձևավորման, փոխանակման, ընդհանուր մոտեցումների մշակման համար:

Եթե երեխայի գործունեության առաջնային և ցանկալի ձևը համարվում է խաղը, ապա ուսուցման կազմակերպման համար պետք է օգտագործեն գործունեության այս ձևը՝ համատեղելով խաղը և ուսումնական գործընթացը, ավելի ճիշտ, օգտագործել խաղային գործունեությունը կրթական նպատակներին հասնելու համար: Այս դեպքում խաղի մոտիվացիոն ներուժը կուղղվի ուսումնական ծրագրի ավելի արդյունավետ իրագործմանը: Բարձր դրական մոտիվացիան կարող է լրացնող գործոն հանդիսանալ սովորողների ոչ բավարար բարձր ունակությունների ժամանակ, բայց հակառակ ուղղությամբ այդ սկզբունքը չի աշխատում՝ ոչ մի կարողություն չի կարող փոխհատուցել մոտիվացիայի բացակայությունը, և ապահովել ուսուցման էական առաջընթաց: Բնական խաղային միջավայրում, որտեղ չկա պարտադրանք, և կա հնարավորություն յուրաքանչյուր երեխայի համար գտնել իր տեղը, ունենալ նախաձեռնություն և անկախություն, ազատ իրականացնելու իրենց կարողությունները և կրթական կարիքները, հանդիսանում է ուսումնական նպատակներին հասնելու օպտիմալ տարբերակ: ԵՎ կրթական գործընթացում ուսուցման ակտիվ մեթոդների ներառումը թույլ է տալիս ստեղծել այդպիսի միջավայր՝ ինչպես դասարանում, այնպես էլ արտադպրոցական միջոցառումների ժամանակ:

3.Դասի պլան

Առարկա՝ մայրենի

Դասարան՝ 4-րդ

Տևողությունը՝ 45 րոպե

Դասի թեման՝ «Առյուծն ու նապաստակը» առակը

Դասի տիպը՝ ամրակայման դաս

Մեթոդներ, հնարներ՝ «Մտազրոհ», «Հարց ու պատասխան», «Քառաբաժան»

Նպատակներ և խնդիրներ՝

Ակադեմիական՝

- Աշակերտները կրնաթերցեն բնագիրը՝ բնութագրելով հերոսին, վերլուծելով նրա արարքը
- Կորոշեն հերոսի արարքի դրդապատճառը և վերաբերմունք կորսնորեն նրա նկատմամբ կամ կգնահատեն
- Կամրակայեն գիտելիքները թվականի մասին
- Կամրակայեն բառի իմաստային գործածության մասին ունեցած գիտելիքները
- Կկրկնեն բառակազմության մասին ունեցած գիտելիքները

Մոցիալական՝

- Կկարողանան վերլուծաբար վերարտադրել բնագրի բովանդակությունը՝ որպես դեպքերի ականատես

Արժեքային՝

- Դաստիարակել բավարարվել քչով, չընկնել դատարկ հույսի հետևից
- Հորինել պատմություն առակի հիմնական մտքին համապատասխան՝ զարգացնելով ստեղծագործական կարողությունները

Դասի ընթացքը՝

Խթանման փուլ՝ «Մտազրոհի» մեթոդով՝ հարց ու պատասխանի միջոցով սկսել դասը.

-Ի՞նչ էր հանձնարարված:

-«Առյուծն ու նապաստակը» ժողովրդական բանահյուսության ո՞ր նմուշն է:

- Ո՞վ է հեղինակը:

- Առակագիրներից ու՞մ առակներին ծանոթացանք:

- Որո՞նք են առակի առանձնահատկությունները:

Իմաստի ընկալման փուլ՝ Առակը կարդալ հարցնել: Կիրառել կարդալու տեսակները: Կատարել անհատական քարտային աշխատանք:

1. Յուրաքանչյուր ածական ո՞ր բառակապակցությունում է գործածվել ուղղակի, որո՞նց մեջ՝ փոխաբերական իմաստով: Կազմել նախադասություններ:

քուն

Քաղցր մեղր

տանձ

խոսք

2. Խմբավորի՛ր թվականները. քանակական թվականները դարձրու՛ դասական և հակառակը:

Չորրորդ, երեք, տասը, իններորդ, իննսուն, երեսուն, քառասուն, տասնչորս, տասներեք, հարյուրերորդ, ութսուներորդ:

3. Բնագրից դուրս գրի՛ր 5 բայ, որոշի՛ր դեմքը, թիվը, ժամանակը:

4. Բնագրից դուրս գրի՛ր գոյականները, որոշի՛ր տեսակը, թիվը:

5. (Ո՞ր) առյուծը (ինչպե՞ս) վազում էր եղջերվի հետևից:

(դանդաղաշարժ, հզոր, արագ, շնչակտուր, անզոր)

Բառաշարքից ընտրի՛ր համապատասխան բառերը և տեղադրի՛ր նախադասության մեջ:

Ֆիզդադար՝ Խաղ՝ <<Իմացի՛ր՝ ո՛ր առակից է>>:

- Սակայն օձի սողքը բեկբեկ
Դուր չէր գալիս արջին երբեք:
- Գայլն սկսեց աղվեսի մորթու մազերը հաշվել:
- Քաղցած փորին էլ ի՞նչ երգ... .
- Առյուծը քահ-քահ ծիծաղեց ու բաց թողեց... .
- Ո՛վ բթամիտ դատարկ տակառ... .
- Ես ճա՞ռ ասեմ, թե՞ զանգ կախեմ... .

Առյուծ բառով կազմել աքրոստիկոս:

Կատարել առաջադրանք 3-ը: Մտածի՛ր շարունակություն.

- Եթե առյուծը մոնչում է, ապա . . .
- Եթե արքադաղը ծուղրուղու է կանչում, ապա . . .
- Եթե արագիլները չվում են, ապա . . .
- Եթե շունը հաչում է, ապա . . .
- Եթե կատուն «լվացվում է», ապա . . .

Կշռադաստման փուլ՝ ամփոփել հարցերով.

1. Առյուծն ինչու՞ հանդիմանեց ինքն իրեն:

2. Ո՞րն է այս առակի հիմնական միտքը:

3. Ըստ առակի հիմնական մտքի՝ հորինի՛ր մի պատմություն մարդկանց մասին:

Ամփոփումը կատարել «Քառաբաժան» մեթոդով:

Ի՞նչ լսեցիր:	Ի՞նչ զգացիր:
Ինչի՞ մասին մտածեցիր:	Ի՞նչը կուզենայիր, որ փոխվեր:

Գնահատում՝ պատճառաբանել գնահատականները

Տնային հանձնարարություն՝ սովորել պատմել, առաջադրանք 4:

Եզրակացություն

Այսպիսով, ուսուցչի մասնագիտական, առարկայական գիտելիքների կարողությունների մասն են կազմում մեթոդների իմացությունը, դրանք կիրառելու, համադրելու հմտությունը, որոնք ուսուցման գործընթացի արդյունավետությունն ու ներգրավվածությունն ապահովող կարևոր ուղիներից են: ակտիվ ուսուցման մեթոդները ենթադրում են օգտագործել այնպիսի մեթոդների համակարգ, որոնց ժամանակ ուսուցիչը չի մատուցում պատրաստի գիտելիքներ, այլ աշակերտները գիտելիքներ են ձեռք բերում ինքնուրույն ակտիվ ճանաչողական գործունեության ընթացքում:

Դասի ներդաշնակությունը պայմանավորված է ոչ միայն ուսուցչի՝ դասին լավ պատրաստված լինելով, այլև սովորողների՝ ուսման հանդեպ ունեցած մոտիվացմամբ: Իսկ երեխային հետաքրքրելու ու նրան ակտիվ ուսումնառության մեջ ներգրավելու լավագույն միջոցը սովորողների հետաքրքրությունից և նախասիրությունից բխող ուսումնական պրոցեսի կազմակերպումն է:

Ակտիվ մեթոդների կիրառման ժամանակ բոլոր աշակերտները մասնակցում են դասին, միևնույն ժամանակ դրանք հնարավորություն են տալիս բացահայտելու յուրաքանչյուրի գիտելիքներն ու իրական կարողությունները: Սակայն ուսուցիչը ևս պետք է ցույց տա իր հմտությունը. նա պիտի իմանա յուրաքանչյուր երեխայի առանձնահատկությունները և կիրառի տարբերակված ուսուցում: Հաջողության հասնելով՝ աշակերտը դառնում է ավելի վստահ, մեծանում է ավելին իմանալու և դասին ակտիվորեն մասնակցելու ցանկությունը:

Մեթոդները բազմազան են, սակայն ընտրությունը պետք է լինի զգուշավոր, որպեսզի հակառակ արդյունքը չլինի:

Գրականության ցանկ

1. Ամիրջանյան Յ.Ա., Սահակյան Ա.Ս., Մանկավարժություն, Երևան 2005, 456 էջ;
2. Ավետիսյան Գայանե, Մայրենիի ուսուցման ժամանակակից մեթոդների արդյունավետությանը միտված հարցեր, «Մխիթար Գոշ». Գիտամեթոդական հոդվածներ, 1.2019, էջ 76-81;
3. Սարուխանյան Ս., Դալլաքյան Ա., Դիշաղաջյան Ն., Ուսուցման ժամանակակից մեթոդներ, հնարներ, վարժություններ, Վանաձոր 2008թ, 101 էջ;
4. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка. — 1994
5. <https://4melblog.wordpress.com/>
6. <https://www.slideshare.net/torosian/ss-9876301>
7. <https://forum.armedu.am/forum>